

هیأت مدیره، بعنوان مغز متفکر و اداره کننده شرکت، یکی از مهمترین ارکان آن محسوب می‌شود؛ رکنی که به وسیله آن، شخصیت حقوقی شرکت اداره می‌شود. این نقش مهم، تقویت دانش اعضای هیأت مدیره و یا بازآموزی آموخته‌های ایشان را الزامی می‌کند. از سوی دیگر بسیاری از قوانین و مقرراتی که افراد باید در زمان تأسیس یا اداره شرکت و حتی قبل از آن در خصوص آن قوانین اطلاع و اشراف کامل داشته باشند، در کتب جداگانه یا سایت‌های مختلف اینترنتی بصورت پراکنده قابل دستیابی است لکن بر اساس بررسی‌های انجام شده، تا کنون هیچ مجموعه یا کتاب مدونی برای این امر تدوین و تألیف نشده است. بر همین اساس و با توجه به اهمیت اطلاع از مسایلی که باید اعضای هیأت مدیره‌ها از آنها آگاه باشند، کتاب حاضر تهیه شد تا آنچه را که باید اعضای هیأت مدیره بدانند، در اختیارشان قرار دهد؛ امید که مفید فایده باشد. توضیح اینکه بسیاری از موارد بیان شده در این کتاب بر اساس قوانین و مقررات مربوطه است که مهمترین آنها عبارتند از:

الف- قانون تجارت- مصوب ۱۳۱۱

اولین و مهمترین مجموعه مدون قوانین مربوط به امور بازرگانی در ایران، قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳ است که هنوز هم پس از گذشت بیش از هشتاد سال، اساس حقوق تجارت ایران را تشکیل می‌دهد. این قانون بر مبنای قانون تجارت ۱۸۰۷ فرانسه (معروف به کد ناپلئون) ترجمه و تهیه شده است و شامل شانزده بخش اصلی (شانزده باب) است که

در آن اصول مربوط به معاملات تجاری، دفاتر تجاری، اسناد تجاری و چک، دلالتی، حق‌العمل کاری، قرارداد حمل و نقل، قائم‌مقام تجاری و سایر نمایندگان تجاری، ضمانت، ورشکستگی، اسم تجاری و شخصیت حقوقی بیان می‌شود.

ب- لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت- مصوب ۱۳۴۷

باب سوم قانون تجارت به شرکت‌های تجاری اختصاص دارد و مبحث سوم باب سوم این قانون که راجع به شرکت‌های سهامی است، بعداً به موجب «لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت- مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴» تغییر یافت. این لایحه قانونی متضمن ۳۰۰ ماده است که جایگزین مواد ۲۱ الی ۹۳ قانون تجارت شده است و ابتدا برای دو سال بطور آزمایشی و سپس بطور قطعی اجرا شد. سایر شرکت‌ها (بجز شرکت‌های سهامی) تابع قانون تجارت - مصوب ۱۳۱۱- باقی ماندند. با توجه به طولانی بودن نام این قانون، در این کتاب هرجا نیاز به استناددهی به آن بوده، بجای نام کامل آن، عبارت «لایحه اصلاحی» آورده شده است.

ج- قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران- مصوب ۱۳۷۰

قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و شامل ۱۲ فصل و ۷۱ ماده است. در فصل اول این قانون، اهداف و ضوابط بخش تعاونی به تفصیل ارائه شده است که از آن جمله، جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت، اشتغال زایی، قرار دادن وسائل کار در اختیار کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت، پیشگیری از انحصار، احتکار، تورم، اضرار به غیر می‌باشد. در ماده ۱۷ آن نیز تعریف شرکت تعاونی آورده شده است که مبنای بخش مربوطه در این کتاب بوده است.

د- قانون خدمات کشوری- مصوب ۱۳۸۶

این قانون که در سال ۱۳۸۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است، مربوط به خدمات در بخش دولتی است و صرفاً در ماده ۴ آن در خصوص شرکت‌های دولتی و مؤسسات عمومی غیردولتی صحبت شده است. لذا بخشی از مطالب مربوط به شرکت‌های دولتی در این کتاب از قانون خدمات کشوری نقل شده است.

ه- قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات - مصوب ۱۳۸۹

با توجه به ضرورت وجود قوانین و مقررات لازم برای حمایت و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، قانون حمایت از این شرکت‌ها در سال ۱۳۸۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که اساس مطالب بیان شده در فصل دوم این کتاب می‌باشد.

و- لایحه جدید قانون تجارت

هرچند قانون تجارت در کشورها جزو قوانین مادر تلقی می‌شود اما با ظهور کسب و کارهای جدید در هر کشور نیاز به برطرف شدن نواقص و نارسایی‌های خود دارد لذا این قانون در سال‌های ۱۳۴۳، ۱۳۴۷ و ۱۳۷۶ برای رفع نارسایی‌های مختلف که عمدتاً در راستای جلوگیری از تعطیلی واحدهای تولیدی کشور، نحوه انتشار اوراق مشارکت، اصلاح قانون چک، ثبت شرکت‌ها و غیره بود اصلاح شد.

البته علی‌رغم اصلاحات انجام شده باز هم تغییر در قانون تجارت با رویکرد بهبود دهنده، تسهیل‌کننده و پیش‌برنده کسب و کار از سال ۱۳۸۱ در دستور کار دولت قرار گرفت و در نهایت در سال ۸۲ پیش‌نویس قانون تجارت در قالب هزار و ۱۰۰ ماده به صورت لایحه‌ای از سوی دولت تقدیم مجلس شد.

این لایحه پس از فراز و نشیب‌های مختلف پس از حدود ۱۰ سال و افزایش مواد آن به ۱۲۶۱ ماده، در دی‌ماه ۱۳۹۰ در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس مصوب شد و در فروردین ۱۳۹۱ برای اجرای آزمایشی ۴ ساله به تصویب مجلس رسید. اما شورای نگهبان با رد ضرورت، تصویب لایحه تجارت به صورت آزمایشی در کمیسیون داخلی فوق را نپذیرفت و لایحه را به مجلس جهت طی مراحل عادی قانون‌گذاری و طرح آن در صحن علنی بازگرداند. مجلس پس از گذشت حدود دو سال از ایراد شورای نگهبان بر تصویب این لایحه به صورت آزمایشی و به مدت چهار سال اصرار کرد اما مجدداً شورای نگهبان در خرداد ماه سال ۹۳ ایراد خود را مطرح کرد لذا لایحه مزبور تاکنون تبدیل به قانون نشده است.

با توجه به اینکه تا تاریخ انتشار کتاب حاضر، لایحه فوق‌الذکر همچنان بلا تکلیف بوده است، لذا قانون جاری در خصوص شرکت‌های تجاری در کشور، همچنان قانون تجارت و لایحه اصلاحی آن است و مطالب این کتاب نیز بر مبنای همان قوانین تنظیم شده است.

بدیهی است به محض تصویب و ابلاغ قانون جدید تجارت، کتاب حاضر مورد ویرایش، اصلاح و بازنشر قرار خواهد گرفت.

لازم به ذکر است بر اساس ماده ۱۲۶۰ لایحه جدید قانون تجارت، در صورت تصویب و تبدیل شدن این لایحه به قانون، کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون که در ذیل احصاء شده است و اصلاحیه‌ها، الحاقیه‌ها و آیین‌نامه‌های اجرائی آنها نسخ می‌گردد:

۱- قانون راجع به ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۰۳/۰۲

۲- قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳

۳- قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸/۰۴/۲۴

۴- قانون حمایت صنعتی و جلوگیری از تعطیلی کارخانه‌های کشور مصوب ۱۳۴۳/۰۳/۱۹

۵- قانون طرز استفاده از درآمد صندوق‌های (الف) و (ب) اداره کل تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۴۴/۰۲/۰۲

۶- لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴

۷- مقررات راجع به تشکیل، اداره، انحلال و تصفیه، تغییرات در سرمایه، ادغام، تجزیه و حساب‌های شرکت تعاونی در قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۰۳/۱۶

۸- قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۰۴/۱۶

۹- مقررات راجع به تشکیل، اداره، انحلال و تصفیه، تغییرات در سرمایه، ادغام، تجزیه و حساب‌های شرکت تعاونی در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

مصوب ۱۳۷۰/۰۶/۱۳

۱۰- قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب ۱۳۷۶/۰۸/۲۱

۱۱- بندهای (۲۲)، (۲۸)، (۲۹)، (۳۰) و (۳۱) ماده (۱)، بند (۴) ماده (۲۷)، بند (۴) ماده (۴۶) و مواد (۲۰)، (۲۲)، (۲۳)، (۲۴)، (۲۵) و تبصره‌های مواد (۲۲) و (۳۳) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۰۹/۰۱ در مورد انتشار اوراق سهام در شرکت‌های سهامی عام، مختلط سهامی عام و تعاونی سهام عام در مرحله تشکیل و افزایش سرمایه.